

ARNOŠT MUKA (ERNST MUCKE)
(1854-1932)

Arnošt Muka uznawany jest za najwybitniejszego humanistę serbołużyckiego. Swoją działalnością naukową, publicystyczną i kulturalną w znaczny sposób przyczynił się do wzmocnienia i rozwoju serbskiej świadomości narodowej na przełomie XIX i XX stulecia. Czasy, w których żył i pracował, nie były łatwe dla tej grupy narodowej. Po zjednoczeniu w państwie niemieckim wyraźnie nasiliły się tendencje imperialistyczne. Ich istotnym elementem była wzmożona germanizacja służąca ujednoczeniu kraju. Wymierzona była w mniejszości narodowe, w tym Serbów, wobec których podejmowano określone działania restrykcyjne. Usiłowano ograniczyć ich publiczną aktywność, zepchnąć na margines ich kulturę, starano się zniemczyć młodą generację, w tym inteligencję. Działaniom tym towarzyszyły przeobrażenia gospodarcze Łużyc, polegające na stopniowym uprzemysławianiu regionu. Przyniosło to Serbom niekorzystne konsekwencje społeczne — pogłębiało się zjawisko proletaryzacji ludności miejskiej, ubożeli mieszkańcy wsi. Problemy bytowe odsuwały na plan dalszy kwestię odrębności narodowej i potrzebę jej kultywowania.

Arnošt Muka urodził się w Wulkim Wosyku (Grosshänchen bei Bischofswerda) 10 marca 1854 roku. W jego rodzinnej wsi większość mieszkańców stanowili Serbowie (ok. 75 %), resztę zaś Niemcy. Wykształcenie podstawowe uzyskał w wiejskiej szkole w Hornym Wujezdźe. Już tu zwrócił na siebie uwagę nauczycieli, którzy doradzali rodzicom dalsze kształcenie syna. Mając dwanaście lat, rozpoczął naukę w budziszyńskim gimnazjum, które ugruntowało w nim zainteresowania humanistyczne. Po złożeniu egzaminu końcowego w 1874 r. postanowił kontynuować naukę na nieodległym uniwersytecie w Lipsku — na kierunku filologii klasycznej i sławistyki. Studia zakończył z bardzo dobrym wynikiem w październiku 1879 r.

Od 1 listopada 1879 r. powierzone mu zostały obowiązki nauczyciela pomocniczego w gimnazjum w Żytawie z niewielką pensją miesięczną 125 hr. Już kilka miesięcy później został mianowany pełnoprawnym nauczycielem i przeniesiono go do gimnazjum w Budziszynie. Poprawiła się również jego sytuacja finansowa — dzięki nowej posadzie otrzymywał 1950 hr rocznie.

Stabilizacja umożliwiła mu zawarcie małżeństwa z Losku Klementinu, którą poznał podczas studiów w Lipsku. Żona jednak była osobą słabego zdrowia — często chorowała i po dwunastu latach małżeństwa bezdzietnie zmarła.

Arnošt Muka bardzo szybko dał się poznać jako aktywny uczestnik i współtwórca serbołużyckiego życia naukowego i kulturowego. Jeszcze jako gimnazjalista został członkiem Societas Slavica Budiddinensis, a w roku ukończenia szkoły wstąpił do Macierzy Serbskiej. Podczas studiów zorganizuje koło studentów serbskich „Sorabicum”, które podczas regularnych spotkań podejmować będzie problematykę narodową. W tym okresie rozpocznie również działalność publicystyczną. Poza pisaniem artykułów w latach 1882-1886 podjął obowiązki redaktora czasopisma „Lužica”, a w latach 1884-1932 redagował „Časopis Mačicy Serbskeje”. Rozpoczął również gromadzenie środków w celu tworzenia Domu Serbskiego i podjął starania o zorganizowanie serbskiego muzeum.

Swoją aktywnością zwrócił uwagę niemieckich szowinistów, którzy oskarżyli go przed władzami oświatowymi o sprzyjanie idei panslawizmu. Podobne oskarżenia wysunęły również niektóre media. Wiosną 1882 r. w „Schlesische Zeitung” ukazały się artykuły o charakterze antyserbskim. Gimnazjum budziszynskie dziennikarze tego pisma uznają za kuźnię antyniemieckości, a sam Budziszyn za centrum wrogiego panslawizmu. Chcąc zakończyć tę wrzawę, władze oświatowe zdecydowały się przenieść Mukę na tereny niemieckie i umieszczono go w gimnazjum w Kamjenicy (późniejszym Karl Marx Stadt). Nie pozostanie tu jednak długo — od kwietnia 1887 r. podejmie pracę w gimnazjum we Freibergu, gdzie pozostanie do 1916 r. Później — po 37 latach pracy w szkole, z rentą wynoszącą 7560 + 360 hr rocznie powróci do Budziszyna. W międzyczasie w 1909 r. po raz drugi wstąpił w związek małżeński i przy boku żony Loski Valentinu doczekał starości. Umarł 10 października 1932 r. w Budziszynie.

Fakt, iż jako nauczyciel musiał opuścić Budziszyn, nie osłabił jego pozaszkolnej aktywności. Często podróżował po obszarze Łużyc i prowadził badania dotyczące języka folkloru oraz dorobku kulturowego Serbów. Badania te zaowocują wieloma pracami naukowymi. W dziele *Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niedersorbischen (niederlausitzisch-wendischen) Sprache* (Leipzig 1891) szczegółowo przedstawił zagadnienia fonetyki i morfologii języka serbskiego. Inną, kluczową dla problematyki językowej pracą był *Słownik dolnoserbjskeje rěcy a jeje narěcow* (St. Petersburg - Prag 1911-1928), w którym poza wyjaśnieniem znaczenia poszczególnych słów omówiono sposób ich interpretacji w określonych kontekstach i pogrupowano je tematycznie. Ważną publikacją była także *Statistika Serbow*, ukazująca się w „Časopisie Mačicy Serbskeje” w latach 1884-1886. Zawierała ona unikatowe dane statystyczne, ukazujące liczbę, rozmieszczenie, strukturę socjalną, poziom wykształcenia i inne cechy serbskiej ludności Łużyc.

Konsekwencja i zdolności organizacyjne A. Muki doprowadzą w końcu w 1904 r. do powstania Domu Serbskiego w Budziszynie, gdzie mieścić się będzie muzeum etnograficzne, biblioteka, czytelnia i księgarnia. W dobie ekspansji nacjonalizmu niemieckiego ośrodek ten stanie się widomym znakiem serbskiej obecności w Łużycach.

A. Muka był wybitnym sorabistą. Jego publikacje niewątpliwie wpłynęły na zdynamizowanie rozwoju całej slawistyki w tym okresie. Był członkiem wielu akademii i towarzystw naukowych, w tym między innymi w Krakowie, Warszawie, Pradze, Zagrzebiu i St. Petersburgu. Wielokrotnie odznaczany był za osiągnięcia w pracy nauczycielskiej. Wywarł olbrzymi wpływ na serbską inteligencję, a jego dokonania wpisały go na trwałe w poczet najwybitniejszych humanistów europejskich przełomu XIX i XX stulecia.

Bibliografia

- GIZA A., Kontakty polsko-serbołużyckie w dobie neoslawizmu (na początku XX wieku), w: Sebołużycanie. Łużyce. Badania historyczne i fascynacje, red. T. Jaworski, W. Pyżewicz Zielona Góra 1998.
- KASPER M., Geschichte der Sorben. T. 3, von 1917 bis 1945, Bautzen 1976.
- NOWY biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow, red. J. Kunze, Budyšin 1984
- PETR J., Styky Arnošta Muky skrakowskými slavisty, w: Polsko-łużyckie stosunki literackie, red. J. Słiziński, Wrocław - Warszawa - Kraków 1970.
- ŠOLTA J., Zarys dziejów Serbołużyczan, Wrocław 1984.